

Jezus in Kashmir

Atma Muni

1. HET ANDERE GEZICHT VAN HET CHRISTENDOM

Ieder jaar, op 25 december, vieren we kerstmis, het feest van de geboorte van één van de meest omstreden figuren uit de geschiedenis: Jezus, de Christus.

Ondanks het feit dat het hier gaat om iemand die de loop van de geschiedenis grondig heeft beïnvloed en zelfs veranderd, heerst er grote wazigheid en duisternis rond deze man.

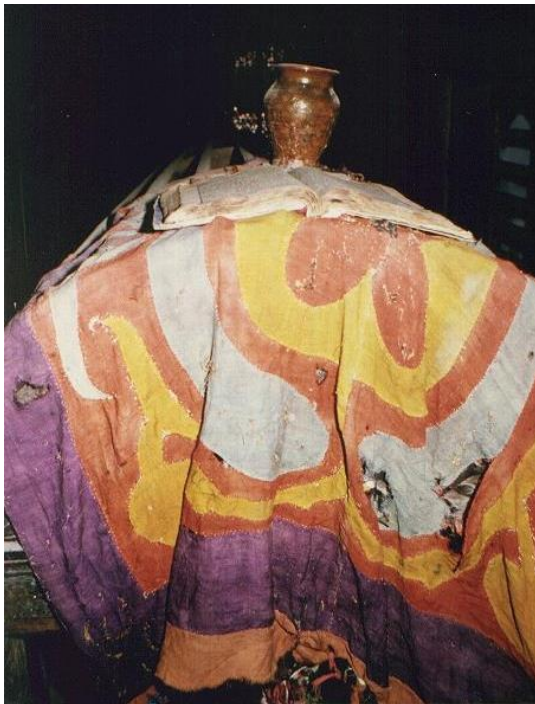
Ten eerste was zijn naam niet Jezus (dat is de uit het Grieks '-Iesous'- overgenomen vorm), maar wel **Jehoshua** van **Yahu'-shuah** (= Jahweh is Verlossing, Zaligheid). Andere, bekende Hebreeuwse vormen van de naam zijn Yehoshua en Yeshua. De Griekse vorm stamt naar het

JEZUS IN KASHMIR & DE LEGENDARISCHE OORSPRONG VAN YOGA

schijnt af van heidense (lees: 'hellenistische') invloeden, waarbij de naam Ya'shuah of Y'shuah vervangen werd door Ye'Zeus, vanwaar ons woord Jezus afstamt.

Ten tweede is Jezus met zekerheid niet geboren in het hypothetische jaar 'nul' en beginnen we binnenkort zeker niet aan het jaar 2000 na zijn geboorte. Berekningen, rekening houdend met enkele historische gebeurtenissen (o.a. het leven van Keizer Augustus en diens bevel tot registratie) tonen aan dat Jezus geboren moet zijn tussen het jaar 7 en 3 v. Chr.

Ten derde is hij zeker niet geboren op 25 december. Waarschijnlijk in de loop van de maand juni. Men heeft bij afwezigheid van zekerheid zijn geboorte geplaatst op het moment van de winterzonnewende, een feest dat in alle culturen van de oudheid gevierd werd, namelijk het feest van het Licht.

Graf van Jezus - Srinagar, Kashmir

Toen deze man (Jezus, zoals we hem traditiegetrouw verder zullen noemen) geboren werd, was de wereld een smeltkroes van culturen. Alexander de Grote had grenzen verlegd en geopend door zijn veldtocht tot over de Indus en door de stichting van zijn enorme rijk. Enkele eeuwen later was Alexandrië, met zijn onschatbare bibliotheek, de smeltkroes van alle in dit rijk vervatte beschavingen en culturen. Er was een voordien, ten minste op deze schaal, ongekennde uitwisseling. Er waren gemeenschappen van boeddhisten (met geleerde monniken) en Hindoes (met dito geleerde brahmanen) naast vertegenwoordigers van alle andere filosofische en religieuze bewegingen uit de toenmalige wereld. Ditzelfde deed zich voor in Rome zelf en in veel andere grote steden en cultuurcentra.

Vanaf ± 500 v. Chr. was er een beweging opgekomen (een échte renaissance!) van verinnerlijking en bewustwording (vooral in India en China, maar ook in Griekenland, Perzië en andere delen van de wereld).

Deze bewegingen bevruchtten mekaar wederzijds. De mysteriescholen bloeiden in oost en west. Deze mystiek-filosofisch-wetenschappelijke inwijdingsbewegingen werden later samengevat onder het Griekse woord 'Gnosis' - 'Weten, Kennen'. Hiermede wordt bedoeld de diepere, échte kennis van de Waarheid waar in de godsdiensten naar verwezen wordt. Dezelfde betekenis dus als 'Veda', het heilige Weten, de kennis van de Waarheid in tegenstelling met de kennis van de wereld.

Het spreekt vanzelf dat alle soorten humbug en nonsens van deze heilige (heel-lige, ene, volledige) inhoud gebruik maakten en het begrip (gnosis) besmeurden - zoals dat altijd en immer overal gebeurd is en nog gebeurt.

De échte Gnosis staat voor de meest waardevolle kennis die een mens kan bekomen, de kennis van de Waarheid, die niet relatief en rationeel is, maar absoluut, heilig en heel.

JEZUS IN KASHMIR & DE LEGENDARISCHE OORSPRONG VAN YOGA

Kortom: Gnosis is Veda, is Yoga, in zijn essentiële benadering. (Indische Gnosis kennen we in het onderricht van de Upanishaden, de Bhagavad Gita en de Yoga Sutra van Patañjali).

Het is dus duidelijk dat we de figuur van Jezus moeten begrijpen in deze context. Jezus, een geboren jood, was een exponent uit een veranderende en gistende, gonzende tijd.

Want ook het jodendom, in al zijn strengheid en orthodoxie, ontsnapte niet aan deze bevruchtende uitwisseling. Het is er trouwens nooit aan ontsnapt! Deze evolutie verdeelde het jodendom in twee grote stromingen: aan de ene zijde de onwrikbare orthodoxen, de strenge volgelingen van de 'Thora' (de Mozaïsche Wet), en aan de andere kant de geïnspireerde, verlichte vernieuwing van de innerlijke betekenis en oorsprong van deze wet.

Denk maar aan uitspraken van Jezus als: "De Waarheid zal U vrijmaken," en ook waar hij verwijst naar het feit dat hij niet gekomen is om de 'Wet' af te breken, maar om ze te vernieuwen, te voltooien. En zegt hij niet dat men geen nieuwe wijn in oude zakken kan doen?

Wij zouden vandaag goed moeten kunnen begrijpen wat er toen gebeurd is. Wij beleven een identieke situatie. Vooral sinds de tweede wereldoorlog zijn onze grenzen verlegd en geopend. Onze blik is in enkele jaren ongelofelijk verruimd. De moderne communicatiemediën brengen de hele wereld in onze huiskamer. Voor mijn ouders waren boeddhisten afgodendienaars, was de Rooms-katholieke Kerk de enige ware Kerk en waren Hindoes onbekend. Nu is de hele samenleving doordrongen van begrippen uit het oosten (denk maar aan reïncarnatie, karma, yoga, goeroes, enz.). Naast de officiële godsdiensten gonst het van mysteriescholen, sekten en een ontombare drang naar Waarheid, die de jongeren niet zoeken in de traditionele kerken, maar bevrijdend, in een mengeling van traditie (Yoga, Zen, Tempeliers, Katharen, enz.) en vernieuwend de wetenschap ("New Age"-gedachten).

Jezus was zeker geen vertegenwoordiger van het orthodoxe jodendom. Verschillende passages in de evangeliën tonen dat duidelijk aan. Hij was echter ook geen tegenstander, maar een verruimer en vernieuwer. Hij was evenmin aanhanger of volgeling, maar stelde zich onafhankelijk en vrij op. Hij was een vertegenwoordiger van zijn eigen inzichten en 'gnosis'.

Men heeft aangetoond dat hij zeker banden had (op zijn minst) met de Essenen, voor wie verinnerlijking en 'Innerlijke Kennis' belangrijker waren dan alleen maar de wet. Zij werden in het evangelie niet vernoemd, maar hij sprak en handelde heel overeenkomstig met hun gedachtegoed. Maar daarom was hij zelf nog geen Essener.

Veel begrippen uit zijn prediking bestonden niet of slechts vaag in het 'Oude Testament', of ze hadden daar een andere inhoud. Denk maar aan engelen, de heilige Geest enz. Deze begrippen hoorden eerder thuis in het Perzisch gedachtegoed van Zarathoestra.

Verbaast het ons dan dat hij zo'n omstreden figuur was en dat de orthodoxe joden zijn bloed konden drinken? Toch was hij veel meer joods dan wij in onze christelijke conditionering vermoeden. En dat is te danken aan Paulus.

Jezus onderrichtte zijn apostelen (shishya's) in de 'geheimen van het koninkrijk Gods' en aan de mensen (de massa), gaf hij slechts aanwijzingen in de vorm van parabels.

"En de discipelen kwamen en zeiden tot Hem: 'Waarom spreekt gij tot hen in gelijkenissen?' Hij antwoordde hun en zeide: 'Omdat het U gegeven is de geheime-

nissen van het Koninkrijk der Hemelen te kennen, maar hun is dat niet gegeven.”

- Mattheüs XIII: 10-11

Paulus was een geleerd man en een man van de wereld, met daarbovenop nog het Romeins staatsburgerschap. Eerst een tegenstander veranderde hij wat later in een ‘volgeling’. Hij heeft evenwel nooit persoonlijk contact gehad met Jezus, laat staan dat hij onderricht zou gekregen hebben. De ‘Handelingen van de Apostelen’ vertellen ons wél dat hij onderricht kreeg van de verrezen Jezus - maar hier begeven we ons op het gebied van het geloof en/of van de mythevorming. Vergeten we niet dat, ondanks toewijding en geloof, de evangeliën en de ‘Handelingen’ vele tientallen jaren na zijn kruisiging zijn geschreven, toen het kwaad van de mythevorming en de belangen van zijn aanhangers zonder twijfel het echte beeld van Jezus reeds erg vertroebeld hadden.

Het is een feit dat, vanaf het begin zelfs, de apostelen met mekaar in strijd waren en zeker is de strijd tussen Petrus en Paulus een feit. Paulus, de Romein (!), wilde de ‘Boodschap’ naar de (hellenistische) wereld brengen. Hij legde daarbij klemtonen en hij vertolkte de ‘christelijke’ boodschap op zulke wijze, dat ze op sommige punten sterk verschilde van de andere. Men zegt daarom dikwijls dat Paulus niet Jezus’ leer heeft verkondigd, maar zijn eigen leer.

Hij vooral bracht het christendom naar het westen (Rome). Vandaar uit verspreidde het zich over Europa en de wereld. Wij kennen hoofdzakelijk het Paulus-christendom. Of moeten we zeggen: het ‘Paulus-dom’?

Wat gebeurde er met de andere apostelen en hun onderricht? Daarover weten we merkelijk minder. Het zijn soms vage aanduidingen. We weten dat Jacobus zijn boodschap zodanig verspreidde, dat ze zelfs doordrong tot het hart van het Chinese Rijk. Thomas trok tot in India. Het christendom heeft zich echter in die richtingen niet lang kunnen handhaven of het werd een lokaal, erg beperkt verschijnsel. In elk geval: wij hebben via onze opvoeding weinig meegekregen van het gedachtegoed van de andere ‘gezichten’ van het vroege (en late(re)) christendom.

Wat we wél weten is dat de interne onenigheden altijd aanwezig waren, zoals ze ook nu nog bestaan (theologisch en sociaal). Men heeft zeer bittere conflicten uitgevochten en ons heeft men uitsluitend de interpretatie van de Kerk van Rome voorgehouden. Zij waren ook de grote overwinnaars in deze conflicten. Maar betekent dit dat ze ook gelijk hadden? Met andere woorden, wonnen zij de strijd omdat zij het gelijk aan hun kant hadden of omdat ze de politieke machtspositie bezaten? Veel van deze conflicten werden beslist onder de gezaghebbende invloed van de keizer... en dus niet altijd door de specialisten terzake. Politieke invloeden speelden een rol naast de zuiver theologische stellingen.

Een feit is dat heel belangrijke theologische standpunten voor goed uitgerangeerd werden, zo nodig met de (nu door de Kerk georkestreerde) genadeloze vervolgingen.

Was Jezus God en mens in één persoon? Kwam hij om ons te verlossen van de ‘erfzonde’? Was hij de eerstgeboren en enige zoon van God? Verrees hij met zijn lichaam uit het graf (in een verheerlijkt lichaam)? Stierf hij op het kruis, of leefde hij nog en overleefde hij de kruisiging, zoals vele overleveringen en ook moderne onderzoekers beweren?

JEZUS IN KASHMIR & DE LEGENDARISCHE OORSPRONG VAN YOGA

Op al deze vragen ligt het antwoord open. De aan ons voor zekerheid gegeven antwoorden zijn meestal erg twijfelachtig, maar ze behoren tot de dogma's of tot de traditionele leer van 'onze' Kerk. Veel christenen uit de eerste honderden jaren van het christendom dachten daar anders over (en waren toen toch échte en goede christenen).

Onmiddellijk na de kruisiging van Jezus en na zijn 'verdwijnen' werd zijn onderricht levend gehouden onder zijn leerlingen door een intense mondelinge overlevering van zijn 'woorden'. Gedurende tientallen jaren waren de 'woorden van Jezus' de enige erfenis van zijn leer. Ondanks de goede intenties en zorgen van deze volgelingen kunnen we begrijpen hoe fouten en vergissingen inslopen of hoe, uit grote behoefte aan een exacte weergave, juist allerlei onderricht in een te starre en verkeerde context geplaatst werd.

Daarom ontstond de nood aan een geschreven getuigenis. Spijtig genoeg ontstonden deze geschreven getuigenissen pas tientallen jaren later. Zo waren er dan in de tweede eeuw en daarna talloze evangeliën in omloop, met een al dan niet grote verspreiding. Pas honderden jaren na de kruisiging begon de Kerk (lees vooral 'westerse') deze teksten in vraag te stellen. Na een harde strijd tussen de kerkvaders onderling kwam men tot een selectie van 'erkende evangeliën' en andere Schriften van het Nieuwe Testament. De andere werden 'apocrief' (niet-gezaghebbend) verklaard en ook gebrandmerkt als 'kettters'. Eens een definitief besluit genomen werden deze Schriften massaal vernietigd en de bezitters en bewaarders achtervolgd, gestraft of gedood. Het was een echte heksenjacht.

Zo zijn zeer belangrijke, in het begin van het christendom zeer gewaardeerde, evangeliën voor altijd verdwenen. Andere kennen we enkel door citaten in de geschriften van de eerste kerkvaders en nog anderen door een gelukkige vondst. Zoals de ontdekking van een vijftigtal verloren gewaande Schriften (evangelies en gnostische teksten) te Nag Hammadi in Opper-Egypte, in 1945. Daartussen bevonden zich volledige kopieën van verschillende evangeliën, waaronder het beroemde 'Evangelie van Thomas'.

Boeken (codices) gevonden te Nag Hammadi - 1945

Van dit laatste evangelie wordt door meer en meer theologen aangenomen, dat het mogelijk het oudste en meest authentieke is van alle evangeliën. Toch wordt het een gnostisch schrift genoemd. Wat belangrijk is, is het feit dat deze gnostische Schriften en deze benadering van de leer van Jezus, overeenstemmen met de leer van de mysteriescholen en van de Indische en andere oosterse Schriften, zodat dit universeler, algemener en dus katholieker is dan de orthodoxe christelijke leerstellingen. Eén feit is zeker: het ontzenuwt de exclusieve stelling van de eniggeboren zoon die op een welbepaald tijdstip (na miljoenen jaren evolutie van de mensheid) geboren werd om deze mensheid te verlossen van een 'zonde' of overtreding, gedaan in een onnoemelijk ver verleden. Of geloven we nog dat God hemel en aarde schiep ergens rond 3500 voor Christus en dat de wereld dus nog maar een goede vijfduizend jaar bestaat?

Een ander grondig meningsverschil tussen gnostisch- en orthodox christendom is de verklaring van de 'verrijzenis'. Voor de orthodoxe kerk is Jezus na zijn overlijden aan het kruis op de derde dag verrezen uit de dood. Dit wil zeggen: zijn dood lichaam verdween spoorloos of werd getransformeerd naar een 'verrezen lichaam' of 'verheerlijkt lichaam', waarin hij nog enige tijd rondliep om dan op een wolk ten hemel op te stijgen. Deze wel erg onwetenschappelijke en ongeloofwaardige story overleeft zonder veel kritiek van gelovigen reeds bijna tweeduizend jaar. Dit is natuurlijk een geloofszaak. Toch zijn er heel wat hiaten in dit geloof.

Ten eerste zijn er veel verhalen van geestverschijningen in een geestelijk lichaam dat soms zichtbaar en/of tastbaar is. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de verslagen van het onderzoek betreffende 'nabije doodservaringen'. In die gevallen blijft er echter wel een stoffelijk overschot achter!

Bij het sterven vertelt de priester troostend dat de ziel nu in de hemel vertoeft bij God, onze Almachtige Vader. Maar pas op het einde der tijden gaat ze met het lichaam uit het graf opstaan en als ze uitverkoren is (144.000 - wat bitter weinig is) zal ze *leven op een nieuwe aarde onder een nieuwe hemel...*

Ik dacht: "Als ik naar de hemel ga, leef ik *eeuwig in aanschouwing van mijn Hemelse Vader...*"

Waarom dan nog verrijzen op het einde der tijden?

Gnosis is daarin duidelijk: de verrijzenis is het bereiken van de geestelijke toestand van de 'Verlichting', het 'Boeddhachap', het bereiken van het 'Christus-bewustzijn'.

Laatste pagina v/h Thomas Evangelie

2. JEZUS IN KASHMIR

Anderzijds zegt men in sommige Schriften en in tal van overleveringen dat Jezus **niet stierf op het kruis!** Ook verschillende moderne onderzoekers komen tot deze conclusie.

Jezus hing te kort aan het kruis om reeds dood te kunnen zijn. Om dit te bespoedigen brak men de beenderen van de gekruisigde, wat men bij hem *niet gedaan heeft*. Deze bronnen beweren dat hij van het kruis gehaald werd toen *hij nog leefde*.

Er is een heel verhaal van een samenzwering om zijn leven te redden en in zowat heel het oosten bestaat er nu nog het verhaal over hoe hij verzorgd werd in zijn 'zogenaamde graf' waar hij veilig was, met een wondzalf, die nu nog overal 'Jezus-zalf' wordt genoemd.

Hij vertelde dat hij naar zijn andere schapen in een andere stal zou gaan.

Wie bedoelde hij daarmee? De klassieke uitleg is dat daarmee de niet-joden werden bedoeld. Maar ook hier is een oeroude en stevige overlevering die beweert dat deze 'andere schapen' de grote joodse gemeenschap betrof die tijdens de jaren van beproeving van Palestina waren uitgeweken naar wat nu Kashmir is. In het begin van onze jaartelling woonde er dan ook een grote, joodse gemeenschap in Kashmir.

Er zijn natuurlijk tal van verhalen die mekaar soms aanvullen of die mekaar regelrecht tegenspreken. Het zal moeilijk (maar misschien niet onmogelijk) zijn om de waarheid te achterhalen.

Daarom: zowel het voorgaande als wat volgt is niet 'bewezen'. Maar dat zijn ook de orthodoxe standpunten niet en nooit geweest! Men heeft ze ons wel voorgehouden op straffe van veroordeling tot 'eeuwige hellepijn'.

Ik geef daarom enkel een paar aanwijzingen uit de overvloed van *denken, geloven en doorgeven* vanaf de eerste dagen van het christendom.

Er zijn de vele verhalen dat Jezus tijdens zijn verborgen leven in Egypte gestudeerd zou hebben.

Gezien het belang van de Egyptische kennis en wetenschap een aannemelijke mogelijkheid. Denk maar aan de zeer bijzondere plaats die Alexandrië innam als wetenschappelijk en filosofisch-religieus centrum van de toenmalige wereld.

Er zijn ook vele verhalen die vertellen dat Jezus tijdens zijn verborgen leven gestudeerd zou hebben in India en Tibet en dat hij er dus na zijn kruisiging terug naar toe gegaan is omdat daar, zoals gezegd, een uitgebreide Joodse gemeenschap woonde.

Deze verhalen werden overgeleverd doorheen de laatste tweeduizend jaar, langsheen de hele karavaanroute die voerde van het Midden-Oosten tot in China, en die we kennen als de zijderoute.

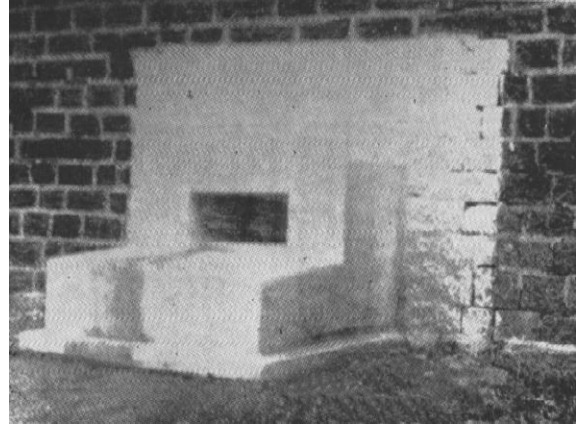
Ook in de latere moslimwereld (en vergeet niet dat Mohammed geen nieuwe godsdienst heeft gesticht, maar de traditie van joden- en christendom verder wilde zetten, weliswaar na een grondige zuivering) werd deze overlevering opgenomen en levendig gehouden. Voor de moslims is Jezus één van de grootste profeten!

Laat ons eens op een rijtje zetten wat de belangrijkste overleveringen en karige historische aanwijzingen ons hierover vertellen.

A. Jezus tijdens zijn verborgen leven

Hierover zijn er verhalen die zeggen dat hij geruime tijd heeft doorgebracht in wat nu Ladakh is (en in Tibet en India). In Ladakh is er het klooster van **Hemish - Hemish Gompa**. Daar zouden

teksten bewaard zijn die vertellen over zijn verblijf aldaar en die door de Russische onderzoeker en oriëntalist, Nicolai Notovitch, in 1887 voor het eerst gelezen werden. - *'The Life of Saint Issa'*. Later hebben ook andere reizigers die het klooster bezochten deze teksten gezien en gelezen. Ook bewaart men een staf die de Jezus-staf genoemd wordt. Zowel de leringen als zijn martelaarschap en zijn kruisiging worden vermeld in de bewaarde verhalen.

Graf van Maria te Mari (Murree)

B. *Jezus na zijn kruisiging*

- JEZUS STIERF NIET AAN HET KRUIS! -

“In de dagen van zijn sterfelijk leven heeft Hij onder luid geroep en geweene gebeden en smekingen opgedragen aan God die Hem uit de dood kon redden. Om Zijn vroomheid is Hij verhoord.” – Hebreëën V, vers 7

Zoals reeds aangestipt zijn er verhalen die vertellen over zijn ‘terugkeer’ naar Kashmir nadat hij van het kruis gered was.

Enkele citaten uit de overlevering en de Schriften die deze overleveringen bewaren:

“God leidde Jezus weg van Jeruzalem uit vrees dat Hij anders zou erkend, en verder vervolgd worden.” – Hazrat Abu Huraira: ‘Kanz-ul-Ummal’ II: 34.

“Jezus was zoals de Heilige Profeet Mohammed: Hij en Zijn Moeder, Maria, moesten (omwille van de joodse vervolgingen) verhuizen uit Palestina en vertrekken naar een ver land, en Hij reisde van land tot land.” – Ibn-I-Jarir: ‘Tafsir Ibn-I-Jarir at-Tabari’ III: 197.

“En we gaven de Zoon van Maria en Zijn Moeder een teken, en we gaven hem een schuilplaats op verheven weiden en bron.” – Koran: XXIII: 50.

Hij zou de reis gemaakt hebben samen met Maria. Zij zou tijdens de lange reis gestorven zijn en onderweg begraven.

Volgens de orthodoxe leer gelooft men eerder dat zij gestorven is en begraven, ofwel in Jeruzalem ofwel in Efeze.

Hier is sprake van het plaatsje Murree dat afstamt van Mari, zoals ze tot 1875 genoemd werd.

Het graf wordt tot op heden 'Mai Mari ka Asthan' genoemd, de 'rustplaats van Moeder Maria' en ze is volgens de joodse gebruiken oost-west gericht.

Heeft Jezus in India geleefd?

Enkele historische aanwijzingen

Mulla Nadiri, de eerste moslimhistoricus, schreef in het Perzisch:

Er zijn aanwijzingen dat hij leefde, predikte en stierf (hij zou volgens sommige bronnen 108 of 112 jaar oud geworden zijn!) tijdens de regering van Raja Gopadatta (ongeveer van 49 tot 109 van onze tijdrekening) en dat hij begraven werd te Khanyar in Shrinagar, de hoofdstad van Kashmir.

Tijdens deze regering kreeg Sulaiman, een Perzisch architect, de opdracht de barsten te repareren in de koepel van de tempel die we nu kennen als de 'Shankaracharya tempel'. Voor de moslims was dit de 'Takt-I-Sulaiman' of de 'Troon van de profeet Salomon'.

Hij schreef op één van de zijmuren die de trappen omsluiten:

"In deze tijd verkondigde Juz Asaf zijn profeetschap - jaar vijftig en vier."

Op de andere zijde schreef hij dat deze

"Yuz Asaf, Yusu was, profeet van de kinderen van Israël."

Deze inscripties waren nog intact toen Khwaja Haidir Malik Chadura tijdens de regering van Mogol-keizer Jehangir zijn boek 'Tarikh-i-Kashmir' schreef.

Mulla Nadiri vermeldt verder dat hij in een boek van de Hindoes las dat deze profeet, Juz Asaf, waarlijk **Hazrat Isa (Jezus)**, 'Ruh-Allah', de Geest van God, was.

Tenslotte wil ik nog enkele verwijzingen aanhalen uit de **BHAVISHYA MAHA PURANA**. In dit aan Rishi Vyasa toegeschreven Sanskrietboek, dat rond 3191 Laukika era (115 A.D.) geschreven werd, staat in een verslag van Suta, dat Raja Shalewahin ooit, in het jaar 78 A.D., een piek in de Himalaya beklom en...

"Daar, in het midden van het land van de Hunnen, zag de machtige koning een voorname en indrukwekkende persoon zitten, met een lichte huidskleur en gekleed in witte gewaden."

Khanyar - Rauzabal - Srinagar - Kashmir

Shalewahin vroeg Hem wie Hij was en Hij antwoordde vriendelijk:

“Ken mij als de Zoon van God en geboren uit een Maagd. Ik ben de leraar van de Mlechha religie en de volgeling van Ware Principes.”

De koning vroeg Hem: “Welk is Uw religie?”

“O, Maharaj Ji! Bij het verdwijnen van de Waarheid en de vernietiging van de tradities in het Mlechha land, verscheen ik als Masih (Messias). Door Mijn werk leden de schulden en de zwakkelingen en ook Ik leed door hun handen.”

Op de vraag naar meer uitleg over Zijn religie zei Hij:

“Het is Liefde, Waarheid en Zuiverheid van Hart, en daarvoor word ik Masih (Messias) genoemd.”

Volgens de overleveringen bevindt zich het ‘Graf van Juz-Asaf’ (Jezus de Verzamelaar) in een oud gedeelte van Shrinagar, Khanyar genaamd, op een plaats die bekend staat als ‘Rauzabal’, het ‘graf van de profeet’. Het gebouw onderscheidt zich door een verschillende bouwstijl en de moslimfamilie die aangesteld is als bewaker van het graf doet dit sedert zijn ontstaan van generatie op generatie.

DE JOODSE AANWEZIGHEID IN KASHMIR

Buiten de eigenlijke overlevering in verband met Jezus heeft Kashmir nog een andere, heel diepe en sterke overlevering met betrekking tot de Joden en hun kolonie aldaar rond het begin van onze tijdrekening en lang daarvoor. Zo zijn er de hardnekkige verhalen die vertellen dat Mozes niet alleen in Kashmir geweest is, maar dat hij er, na het lange verblijf in de Sinaï, teruggekeerd en gestorven is. Voor de Kashmiri joden was Kashmir het ‘Beloofde Land’. Er bestaan tal van namen die overeenkomen met de namen die we terugvinden in het boek ‘Exodus’.

In de Bijbel lezen we:

“Toen stierf Mozes, de knecht des Heren (Jahweh), aldaar in het land Moab, volgens des Heren woord. En Hij begroef hem in een dal in het land Moab, tegenover Beth-Peor, en niemand heeft zijn graf geweten tot op den huidigen dag.” - Deuteronomium: 34: 5,6. (Bijbel in de nieuwe vertaling - 1955)

Johannes Chrisostomos verwees misschien naar de goede richting, toen hij schreef:

“Zeg me, liggen de beenderen van Mozes niet in een land, ver weg in het oosten?” - Homilie 26, Brief aan de Hebreeën, Hfst. 3.

In Kashmir bevindt zich een ‘graf van Mozes’. Het is gelegen op de top van de berg Nebu (Nebo), tegenover Bandipur (Beth-Peor). Hazbal (Heshbon), Moab en Pisgah liggen dichtbij. Het graf ligt bij drie andere graven, nl. deze van de heremiete Sang Bibi en van twee van haar leerlingen. De laatste zijn, zoals gewoonlijk bij moslimgraven, noord-zuid gericht. Het graf van Mozes daarentegen is, zoals bij joodse graven, oost-west georiënteerd.

Verder spreken de legenden ook over een 'staf van Mozes' en over de 'Mozes-steen', ook bekend als de 'Ka-ka-pal' of de 'elf-steen', omdat 'ka-ka' zoveel betekent als het getal 'elf'. Deze steen kan, **zonder voelbaar gewicht**, door elf personen die er rond staan en er ieder één wijsvinger onder steken, omhooggestoken worden, waarna hij plots onhoudbaar zwaar wordt (± 55 kg).

EIGEN ERVARING

Ik heb het geluk gehad geruime tijd door te brengen in Kashmir (in verschillende periodes, alles tezamen meer dan een jaar). Ik had tevens het geluk over goede relaties te beschikken onder zowel de moslims als de Hindoes. Omdat ik aanvankelijk alleen de Hindoes kende, heeft het mij bijna een maand tijd gekost om de plaats van Jezus' graf te lokaliseren, en dit doordat de overlevering ervan hoofdzakelijk in de moslimwereld van Kashmir leeft. Daarna heb ik het graf meermaals bezocht en er ook groepen medereizigers naartoe gebracht. Het was een heel speciale ervaring deze plaats van zo'n lange, ononderbroken verering te betreden. Generatie na generatie bewaakt een moslim familie deze plaats met een eenvoudige, liefdevolle toewijding.

Ook heb ik, dankzij Maharaj Ji Swami Yogeshwarananda Paramahansa, mijn vereerde Guru Ji, de 'Mozes-steen' en de wonderlijke eigenschappen ervan leren kennen .

Terecht of ten onrechte heb ik mijn ervaringen hiermee aan Air-India en verschillende reisagenten doorgegeven, met als resultaat, een groeiend aantal bezoekers.

Vandaag, door de dramatische toestand in Kashmir, is een toeristisch bezoek ten stelligste af te raden wegens niet ondenkbaar levensgevaar.

De 'Mozes-steen' of 'Ka-ka-pal' is spoorloos verdwenen.

Volgens de Hindoes, gestolen door de moslims ...

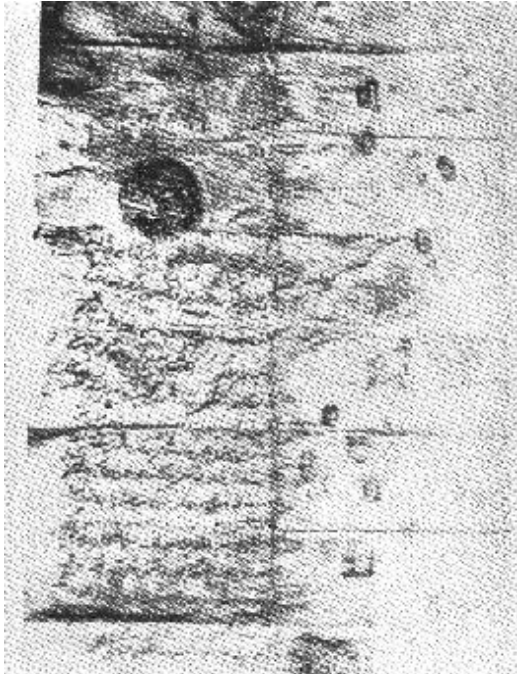
Volgens de moslims, verborgen door de Hindoes ...

Ik had het geluk er mee te kunnen experimenteren, en éénmaal bracht ik er de beroemdste filmster uit Calcutta (Bengalen), Sumitra Mukerji, naartoe...

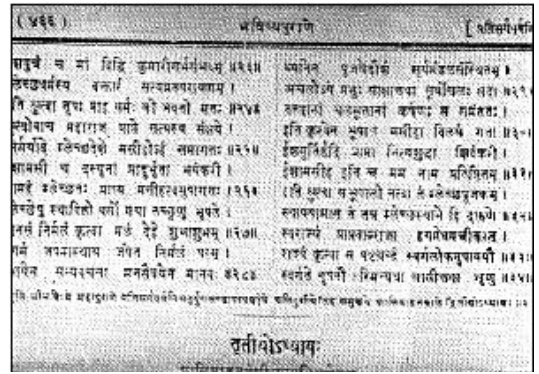
Zullen we ooit weten wat waar of niet waar is in deze materie? Wie weet?

In OM en Prem

Besluit van de Groot-Mufti van Kashmir

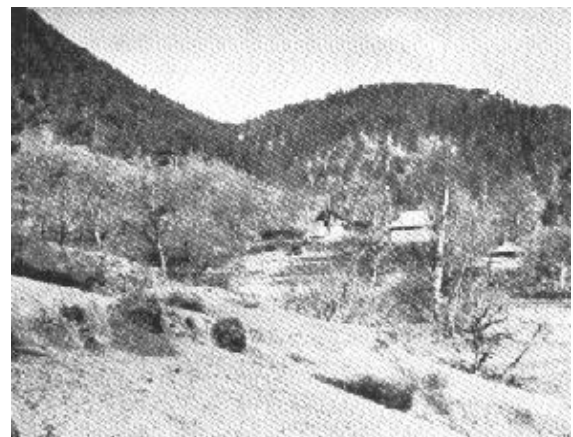
Bhavishya Maha Purana—pagina 466

Herdenkingsmonument—Rauzabal

Ka-Ka-Pal of Sang-I-Musa te Bij Bihara

De berg Baal Nebu (Nebo)

**Graf van Mozes te Wali Rishi
met bewaker**

Grafsteen van Juz Asaf (Jesus)

BIBLIOGRAFIE

The Nag Hammadi Library

James M. Robinson, Harper & Row, Publishers

New York, 1977

ISBN: 0-06-066929-2

De Gnostische Evangelien

Elaine Pagels, Gaade - Amerongen, 1980

ISBN: 90-6017-025-3

Nag Hammadi Geschriften I

J. Slavenburg/W.G. Glaudemans

Ankh-Hermes bv, 1994

ISBN: 90-202-1949-9

Nag Hammadi Geschriften II

J. Slavenburg/W.G. Glaudemans

Ankh-Hermes bv, 1995

ISBN: 90-202-1950-2

Het Thomas Evangelie

Robert M. Grant/David N. Freedman

Aula Boeken - Het Spectrum, 1962

Het Evangelie van Thomas

E. Van Ruysbeek/M. Messing

Ankh-Hermes bv, 1991

ISBN: 90-202-1027-0

Mysteries of Kashmir

(Kashmir The Promised Land)

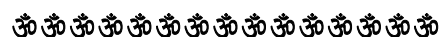
Mohammad Yasin

Kesar Publishers, 1972

Christ in Kashmir

Aziz Kashmiri

Roshni Publications, 1973

De legendarische oorsprong van Yoga

Atma Muni

DE PLAATS VAN DE EEUWIGE SNEEUW — LEGENDEN

In het noorden van India strekt de hemelse Himalaya zich uit van west naar oost. Deze nog jonge bergketen, die in feite nog steeds aan 't groeien is, loopt over een afstand van 2410 km, van Pakistan over India (Kashmir), Tibet, Nepal, Sikkim en Bhutan. Meer dan 30 van zijn bergtoppen liggen hoger dan 7620 m, waaronder de Mount Everest (8850 m volgens de laatste gegevens). Het is de plaats waar de aarde het dichtst bij de hemel is...

Himalaya is een Sanskrietwoord dat

De Himalaya's gezien vanuit de lucht

JEZUS IN KASHMIR & DE LEGENDARISCHE OORSPRONG VAN YOGA

samengesteld is uit *hima* of *sneeuw* en *alaya* of *verblijfplaats van*, en dus betekent: ***De verblijfplaats van de sneeuw...***

In 1983 vloog ik van Shrinagar naar Leh in Ladakh, dwars over deze bergreuzen heen, over een afstand van 400 km. Een magische en indrukwekkende aanblik, en ook huiveringwekkend, vooral wanneer men het gevoel heeft, dat men soms rakelings over deze uitgestrekte reeks sneeuwpieken scheert.

Mijn Zwitserse vriend, Ramesh, zegt het beeldig: “Hier is alles (bergen en dalen) twee tot drie-maal zo groot als in Zwitserland.”

De Himalaya is tevens zwanger van de ontelbare verhalen, mythen en legenden.

Mount Kailash - Woonplaats van Shiva

Volgens de overlevering woont Heer Shiva hier op de *Mount Kailash*. Eén van zijn namen is dan ook *Kailashavasi* of *de bewoner van Kailasha*. Deze berg ligt heden ten dage op West-Tibetaans grondgebied en heeft een hoogte van 6714 m.

In de vóórtijd, toen de goden op deze hoge, verheven bergtoppen woonden, speelden zich hier epische tafereelen af. Zij hadden afwisselend hun (wel zeer menselijke) problemen van liefde, macht en onderlinge strijd. Menselijke gevoelens waren hen niet vreemd: vriendschap, jaloezie, machtswellust, noem het maar op. Zij beschikten - zo leveren alle mythen en legenden overal op onze wereld het over - over 'goddelijke' en verschrikkelijke wapens en ze konden zich beter en sneller dan nu verplaatsen door de lucht en in de ruimte met hun technisch vernuftige vimana's...

In die tijd van wonderen gebeurde het dat de Heer verliefd werd op de menselijke prinses Parvati (van *Parvat* of *berg* en het betekent dus *bergstroom* of *uit de bergen*), de dochter van de koning van Manali (nu gelegen in de staat Himachal Pradesh).

Manali dankt zijn naam aan de Indische overlevering van de zondvloed. Toen de wateren begonnen te dalen vestigde Manu, de Indische Noach, zich hier. Vandaar de naam: *Manu* + *alaya* (verblijfplaats of woonst), dus *Verblijfplaats van Manu*.

Toen de bruiloft doorging daalden alle genodigde goden af naar deze vallei, die sedertdien de *Vallei van de Goden* wordt genoemd.

Na hun huwelijk trokken beide geliefden op heuse “wittebroodsweken”.

De sporen van hun huwelijksreis en hun opeenvolgende verblijfplaatsen bestrijken een oppervlakte die loopt doorheen het gebied dat nu omvat wordt door Himachal Pradesh en Kashmir met Ladakh inbegrepen. Dit hele uitgestrekte territorium wordt in de legenden dan ook *Shiva Bhumi* genoemd, het *Koninkrijk van Shiva* of het *Rijk van Vrede*.

Tijdens deze langdurige wittebroodsweken (maanden of jaren?), verbleef het goddelijke paar (zij

was door haar huwelijk verheven tot godin) voor een zekere tijd in een immense grot, gelegen op bijna 4000 m hoogte.

En daar begint volgens de mythe de geschiedenis van Yoga...

DE GROT VAN AMARA NĀTHA of AMARNĀTH

De *Grot van Amarnath* is een immense grot, gelegen in de flank van een berg, op een hoogte van 3880 m (volgens andere bronnen: 4150 m). In zijn binnenste is plaats voor een kathedraal! Hij is ongeveer 45 à 50 m breed, diep en hoog. Naar achteren toe buigt de zoldering naar omlaag tot ze nog slechts enkele meters hoog is in de rechterhoek. Daar bevindt zich een lingam (een zuil of fallussymbool) van ijs, het eeuwige symbool van de Heer.

De Grot van Amarnath

De lingam is een oeroude uitdrukking van de goddelijke scheppingskracht. Over heel India, in alle tempels gewijd aan de Heer, is dit zijn symbool. Meestal bestaat het uit een stenen zuil met ronde kop, die geplaatst is in een stenen bekken (de *yonī*, het symbool van de vrouwelijke vulva). Zij zijn een uitdrukking van de eenheid van de tegengelen, van mannelijk en vrouwelijk, van yang en yin, van positief en negatief...

Op sommige plaatsen bevindt zich een *natuurlijke* lingam, één die niet door mensen is gemaakt. Ook deze zijn meestal van steen (stalagmieten of staande druipstenen), maar hier, in deze grot, is hij dus van ijs... Zo'n *uit zichzelf, van nature* ontstane lingam noemt men een *Swayambhu lingam* of *Zelfgeschapen lingam*.

Amara betekent *Onsterfelijk* en **Natha** wil zeggen *Heer*, dus: de **Onsterfelijke Heer**. Het is één van de vele namen die gegeven worden aan Shiva, de derde persoon van de hindoe-drievuldigheid.

Zoals veel godsdiensten en mythen bevat ook het oeroude hindoeïsme een *drie-eenheid* of drievuldigheid. Wat in het christendom *de Vader, de Zoon en de Heilige Geest* zijn, vinden we daar terug als *Brahma, Shiva en Vishnu*.

Brahma is de *Schepper* (Vader), **Vishnu** is de *Onderhouder* of de *Redder* (Zoon), - Hij wordt mens (incarneert) telkens er groot onrecht is en het "kwaad" overheerst - en **Shiva** tenslotte is de *Vernietiger*, degene die het kwaad vernietigt door te verlichten (Heilige Geest).

Zoals gezegd heeft hij vele namen, bijv. **Yogeshvara** (Heer van Yoga), **Pashupati** of Heer van de dieren (die de verzameling van de individuele zielen symboliseren); **Kala** (zwart) in zijn aspect *Tijd* die vernietigt; **Ardha-Nari**, half man en half vrouw, symbool van de eenheid van het *scheppend principe*. **Shiva** zelf betekent *de Gezegende, de Milde, de Vredelievende...*

Er is niets nieuws onder de zon...

Volgens de legende was Shiva zo vertederd en in zo'n romantisch, verliefde bui, dat hij niets kon weigeren aan zijn geliefde. Hij wilde haar laten delen in al zijn goddelijke en geheime kennis... Hij wilde haar het beste van zichzelf geven.

Dicht bij mekaar gezeten zagen ze samen de avond vallen en luisterden ze achter de subtiele geluiden van de natuur naar het immense gewicht van de stilte.

En toen besloot de Heer om de geheimen van de schepping en van de verlossing door te geven aan zijn vrouw, haar in te wijden in de *heilige wetenschap*.

Vertederd vertelde hij tot in de vroege ochtenduren, tot het eerste ochtendlicht de duisternis en de schaduwen verdreef en verlegde.

Toen hij naar zijn geliefde keek, zag hij echter tot zijn ontsteltenis dat zij tijdens deze heilige inwijding in slaap was gevallen! Ontgoocheld keek hij om zich heen en tot zijn verbijstering zag hij dat er in de grot een papegaai zat die daar beschutting had gezocht, en die dus alles gehoord had wat geen wezen verondersteld werd gehoord te hebben. (Hier zijn op de mythische verhalen enkele varianten. Zo is er op sommige plaatsen spraken van een duif of duiven in plaats van een papegaai.) Hoe dan ook, de papegaai mocht niet in leven blijven. Anders bestond het gevaar dat deze goddelijke kennis aan de oren van de menselijke stervelingen zou komen...

We korten het verhaal hier wat in. Door omstandigheden (de papegaai zocht bescherming in de mond van een gapende rishi aan wie de Heer nog iets schuldig was) kon de papegaai niet gedood worden. En zo is de *heilige wetenschap van Yoga* bekend geworden.

Gujhar - half-nomade

En zo is het bestaan en ontstaan van de leer van Yoga voor altijd verbonden met deze "heilige grot" van Amarnath.

VERHAAL OF WERKELIJKHEID?

Deze legende of mythe ontsnapt niet aan het lot van alle andere legenden of mythen uit de hele wereld: ze wordt beschouwd als een aan de fantasie ontsproten verhaal, met in het beste geval een in symbolen geklede didactische boodschap of een naïeve, symbolische vertolking van een kinderlijk geloof.

Gelukkig is het tij stilaan aan 't keren. Hoe langer hoe meer wetenschappers doen ernstige pogingen de betekenis van legenden en mythen te achterhalen en te ontsluiten. Hoe langer hoe meer wordt uitgegaan van het standpunt dat achter deze verhalen een realiteit schuilt.

Dat deze verhalen de waarheid vertellen, wat ooit echt gebeurd is, maar in een door de tijd geschaafde en vertekende vorm bewaard en doorgegeven.

JEZUS IN KASHMIR & DE LEGENDARISCHE OORSPRONG VAN YOGA

Meer en meer ontstaat de gedachte dat de godenverhalen een reële basis hebben, zij het dat we dan onze hele geest met zijn geconditioneerde opvattingen moeten leren heroriënteren.

Stilaan begint men de oude verhalen (geschiedenis) in kaart te brengen en de nodige verbanden te leggen tussen de verschillende beschavingen van de oudheid en van wat daaraan vooraf is gegaan (denk maar aan de *Nefilim*¹ van de Bijbel en de *Anunnaki*² van de Soemeriërs. Of aan de vóór-dynastieke tijd van de Egyptenaren, toen de goden zélf regeerden, en het goddelijk koningsschap van de Zuid- en Midden-Amerikaanse volkeren.

Hoe dan ook, er staan ons waarschijnlijk nog fascinerende ontdekkingen te wachten.

Het is een feit dat er ook oude historische verwijzingen naar deze grot en zijn legendarische geschiedenis zijn.

In de *Rajatarangini* (de geschiedenis van Kashmir) wordt de grot tweemaal vermeld. De eerste maal waar koning Rama Deva verklaart de ontspoorde koning Sukha Deva te hebben opgesloten en hem daarna te hebben verdronken in de rivier de Lidder (de Lambodhari) “te midden van de bergen van Amarnatha” ca. 1000 v. Chr. De tweede keer wanneer koning Saidimati (34 v. Chr. tot 17 na Chr.) bij zijn bezoek aan de ijslingam beschreven wordt .

Dit toont aan dat de grot met zijn betekenis van in de vroege tijden bekend was. Hoe deze ooit ontdekt is kan men alleen maar gissen. Waarschijnlijk door de herders met hun kudden tijdens de zomermaanden. Zelfs nu nog trekken halfnomadische Ghujars tijdens de zomer de bergen in.

Voor enige tijd was de situering van de grot vergeten. Men kende het bestaan ervan maar wist niet meer waar hij gelegen was. De overlevering vertelt dat de grote exponent van Advaita Vedanta, *Shri Shankaracharya*, hem terug gevonden zou hebben...

DE BEDEVAART NAAR AMARNĀTH OF DE AMARNĀTH YĀTRĀ

Sedert oeroude tijden was deze plaats het doel van een bedevaart. Het is een van de oudste en meest bekende bedevaarten in India (een “all-round India pilgrimage” zoals men ze noemt). Het is ook een van de moeilijkste en zwaarste.

Ergens in de loop van de jaren zestig hoorde of las ik er voor 't eerst over. Later, in 't begin van de jaren zeventig, zag ik er een stukje over in een reportage op TV. Van toen af kende een deel van mijn geest geen rust meer. Ik dagdroomde dat ik deze bedevaart ooit zou doen. In werkelijkheid zag dit er volledig onrealistisch en onmogelijk uit.

Maar was de kenspreuk van de Nederlandse dichter Bredero niet: “*t Kan verkeren*”?

In 1971 kwam mijn vereerde Guru Ji, Swami Yogeshwarananda Paramahansa, voor de eerste maal naar Europa, en werd ik, samen met mijn broers, zijn leerling. Hij verbleef gedurende drie dagen bij mij thuis en dit was een heel speciale ervaring. In 1973 kwam hij terug. Ik regelde zijn volledig verblijf van een maand in België en een groot deel van die tijd was hij weer onze gast bij mij thuis. Een gezegende tijd...

JEZUS IN KASHMIR & DE LEGENDARISCHE OORSPRONG VAN YOGA

Ik kon regelmatig persoonlijke gesprekken voeren met hem en heel veel informatie uitwisselen. Vooral over mijn meditatieve ervaring. Maar ook terloops over de bewuste bedevaart.

Wij spraken af dat wij in 1975, op zijn uitdrukkelijke uitnodiging, naar India zouden komen. Naar Rishikesh en naar zijn zomerashram in Pahalgam in Kashmir.

In het voorjaar van 1975 voerde ik Swami Satchidananda Sarasvati van Antwerpen, waar hij een lezing had gegeven die was ingericht door Rama Saenen, naar diens thuisadres, waar de Swami verbleef. Tijdens de rit vroeg ik hem informatie over de bedevaart.

Swami Ji vertelde me dat deze uitgerekend vanuit Pahalgam vertrok, waar ik bijna twee maand zou verblijven, en hij moedigde me aan ze te doen.

Wanneer ik mijn besluit per brief aan mijn Guru bekend maakte, antwoordde hij me dat hij ook blij was en dat hij mij de nodige bijstand zou geven als ik in India was.

DE VOORBEREIDING

Eindelijk was het dan zover.

Voor ik het goed beseftte kreeg ik de opdracht om Guru Ji's leerlingen van België naar hem te brengen en werd ik ongewild organisator en reisleader van een India-reis van een maand. Zelf zou ik twee maanden blijven.

De reis met de groep van twintig mensen verliep voorspoedig. Na een bezoek aan Agra met de Taj Mahal en aan ons hoofdcentrum van *Yoga Niketan* in Rishikesh, verbleven we bijna drie volle weken in Pahalgam. Eind juli 1975 keerde de groep via Amritsar met zijn Gouden Tempel en Pathankot, waar we een hulpproject hadden, terug naar huis.

Ik wuifde ze uit en keerde via een paar eendaagse uitstappen naar Mathura, de geboorteplaats van Heer Krishna, en naar Benares, terug. Eenmaal in Pahalgam vroeg Maharaj Ji me of ik nog steeds van plan was de bedevaart of *yatra* te doen.

En van dan af begon de voorbereiding.

Eerst sloten zich nog enkele gurubhai's en gurubahins of goeroebroers- en zusters aan: Mr Shankar Lal Sharma, een zeventigjarige leerling van Guru Ji, zou onze gids zijn. Twee vrouwelijke leerlingen, Aruna en Lalita, met wie ik een paar weken later zou verbroederen, en die nu de leiding over enkele ashrams hebben, mochten ook mee. Verder waren er nog Krishna, één van onze leerlingen, en nu reeds vele jaren onze dokter, en Sunanda, een Oostenrijkse vrouw.

Dan werd er gezorgd voor een pack pony met begeleider. Je moet ze huren aan vastgestelde tarieven, onder politiecontrole. Ook de nodige proviand werd voorzien. Deze laatste bestond uit twee broden, een halve kg boter, een pot confituur en een stapel chapatties (pannenkoeken van ruw meel zonder suiker), voor 6 mensen en voor 4 dagen.

Er waren een paar "eenvoudige problemen"...

JEZUS IN KASHMIR & DE LEGENDARISCHE OORSPRONG VAN YOGA

Wandelen of stappen was mij vreemd. Ik was toen een van die mensen die, als het kon, met de auto naar 't toilet zou gaan! Als mogelijke uitrusting voor onderweg beschikte ik over een paar schoenen waarmee ik bij ochtenddauw reeds last had om niet uit te glijden. En ik had juist geteld één paar wollen sokken.

Als goede Oostenrijkse trok Sunanda omzeggens elke week de bergen in en was dus getraind. Zij raadde mij ten zeerste af op deze wijze deel te nemen aan de bedevaart.

Ik was echter niet de enige met o.a. problemen wat schoeisel betrof. Dus gingen we schoenen huren. Dat was voor de anderen geen enkel probleem. Voor mij wél, want ik was de enige die op “grote voet” leefde en mijn maat was er niet! Of toch, na hernieuwd zoeken kwam de handelaar glunderend met een paar spiksplinternieuwe '44-ers af. Al zittend gepast leek alles goed...

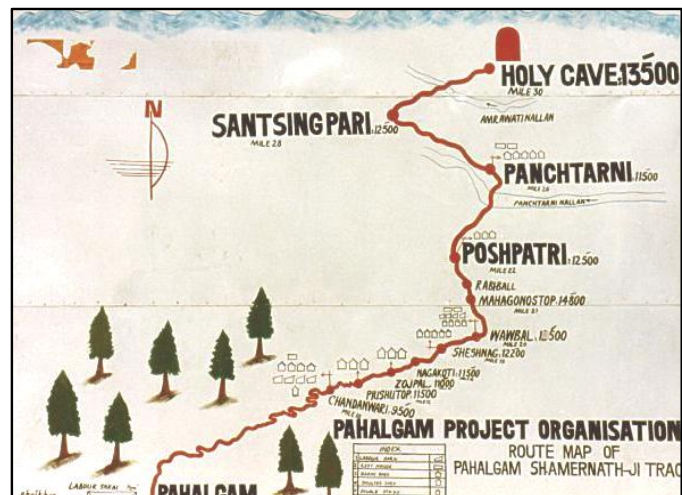
En zo brak de dag aan van onze bedevaart.

ENKELE CIJFERS EN FEITEN OM OVER NA TE DENKEN

Het officiële vertrekpunt van een volledige bedevaart is Shrinagar. De mahant (abt) van een klooster daar neemt de leiding. Te voet (zo is het voorgeschreven) vertrekt men voor een tocht van bijna 100 km naar Pahalgam - wat *het dorp van de Herder(s)* betekent. De mahant gaat voorop met de chari (een zilveren staf, zoals een koninklijke scepter). Onderweg stopt men op verschillende plaatsen om ceremonies te houden, te baden en te drinken in de heilige bronnen. Eenmaal in Pahalgam aangekomen, wordt de chari enkele dagen opgesteld onder een primitief baldakijn, zodat de duizenden toestromende pelgrims hem kunnen komen groeten...

Op enkele dagen komen er, uiteraard voornamelijk uit heel India, maar ook van over de hele wereld, tienduizenden pelgrims toegestroomd. Pahalgam, een dorp dat één straat lang is, wordt overweldigd door een kleurrijke mensenmassa. Het is een bont allegaartje: rijke zakenlieden; veel, heel veel sadhu's (*sadhu* is etymologisch verwant aan ons woordje *sint*), onder wie een gedeelte naaktlopers; oude mensen; families met kinderen en baby's. Ook zieken en minder validen... Alles tezamen soms dertig- tot veertigduizend mensen.

Drie dagen vóór de volle maan van augustus vertrekt de officiële bedevaart van uit Pahalgam, weer met de mahant en de chari voorop. Nu wordt er overnacht in een drietal tentenkampen: Chandanwari op 16 km, Sheshnag op 28 km en Panchtarni op 41 km.

De reisweg—48 km enkele richting

JEZUS IN KASHMIR & DE LEGENDARISCHE OORSPRONG VAN YOGA

Vanaf Panchtarni is het 7 km tot aan de grot.

Stel je voor: een immens lange colonne van 40.000 mensen die zich gedurende 6 à 7 dagen (en langer!) voortbewegen op smalle bergpaden, langs diepe afgronden, over een totale afstand van 96 km, heen en terug...

Het laagste punt is 2300 m en het hoogste meer dan 4500 m boven de zeespiegel (de hoogte van de Mont Blanc).

DE YĀTRĀ

Het was begin augustus, veertien dagen vóór de officiële bedevaart. Drie dagen vóór deze laatste wordt de weg gesloten en is er een verbod om te vertrekken. Dit om te vermijden dat er pelgrims terugkeren op de smalle paden, terwijl de massa de andere richting in trekt. Er vallen al slachtoffers genoeg zonder “tegenliggers”.

Om negen uur stonden wij klaar om te vertrekken.

Het begon goed! Ik liep al de hele morgen rond met felle pijn in mijn rechterheup en reeds de wandeling vanaf de bungalow, waar ik verbleef, tot aan de ashram, maakte me duidelijk, dat mijn gehuurde schoenen te nauw waren en erg spanden, ook en vooral in de breedte. Ik had dus reeds een gevoel van uitputting toen ik de ashram bereikte. En we waren nog niet eens aan de bedevaart zelf begonnen!

Sadhu met trishula (drietand)

De traditionele route van de bedevaart liep langs de ashram, zodat we onmiddellijk op het juiste pad zaten.

Eerst liep de weg langs de berghelling naar Oud-Pahalgam, om dan gedurende ongeveer 16 km langs de fel stromende Lidder te lopen.

Bij het verlaten van Oud-Pahalgam verlaat men tevens de bewoonde wereld. Er resten nog alleen de voor de pelgrims of yatri's opgerichte tentenkampen.

Daar staat ook een bord met als opschrift: “Welkom op de Heilige Bedevaart”. Daaronder volgen de afstanden in “miles”. De “Holy Cave” of de Heilige Grot bevindt zich dan op 30 miles of 48 kilometer...

En onmiddellijk ontplooit zich een panorama als uit de beste beschrijvingen van een hemels paradijs of van de eeuwige jachtvelden. Ongelooflijke, groene, golvende landschappen omzoomd met, soms dichterbij dan weer verder weg, de besneeuwde toppen van de bergreuzen...

Aanvankelijk loopt de pelgrim nog over een weg. Een

ruwe verharde aardeweg met putten en stenen. Ieder jaar werkt men verder en ieder jaar grijpt aldus de beschaving weer een stuk van deze pelgrimsroute af om er de eigen aard van te begraven onder de vooruitgang. Hier kan men zonder problemen met een landrover rijden en zelfs met een Ambassador, de Indiase personenwagen bij uitstek, al is het voor deze laatste niet aan te raden.

De weg volgt wel de rivier, maar loopt soms helemaal bergop over de heuvelflanken, zodat men de rivier meestal slechts van heel uit de verte en uit de hoogte ziet. De zon brandde onbarmhartig op onze hoofden en als voorzorg hadden we een bijna halve centimeter dikke laag "Nivea" op ons voorhoofd en onze neus gestreken. Immers, hoogtezoon brandt door, en wij waren vertrokken op een hoogte van nagenoeg 2300 m. We kregen sprookjesachtige tafereelen van valleien met op de bodem een rivierenspel, van ontdubbelen en verviervoudigen van de bedding om dan weer zoals in een watersymfonie ineen te vloeien. Ik doorleefde een echte Himalayapastorale. We waren wel samen, maar het was uitgesloten bij mekaar te blijven, omdat ieders tempo anders lag. Bij het maken van een foto of gewoon bij het zoeken van een geschikt motief, lag ik dikwijls enkele honderden meters achter op de anderen...

Hier en daar kwamen wij op dit eerste deel van de weg een bergbeek tegen, waarlangs het water zich met grote felheid naar beneden stortte en van de hellingen en rivieren afwaarts liep. Drank hadden we niet bij, zodat deze bergwatertjes, die voortkwamen van smeltende sneeuw en ijs hogerop, voor onze lafenis moesten zorgen. Heerlijk koel en helder water. Als mijn kraan thuis zulk water zou leveren, dan dronk ik ongetwijfeld niet veel anders meer. Dit was wáter! Soms maakte de weg grote bochten en dan werden die overmoedig afgesneden door een dal dwars over te steken. En dát was sloven.

Na drie uur marcheren volgde de eerste rust. Tot mijn verbijstering stelde ik vast, dat ik geen heuppijn meer had en dat ik mij frisser voelde dan bij het vertrek.

Maar er was wat anders dat mij alarmeerde: mijn voeten! De schoenen waren niet alleen splinternieuw en nog niet uitgetrapt, maar ze waren werkelijk te nauw.

Reeds na tien kilometer waren mijn beide voeten twee martelwerktuigen en moest ik bij iedere stap op mijn tanden bijten. Als ik toen geweten had wat mij te wachten stond, was ik waarschijnlijk teruggekeerd...

CHANDANWARI

In de loop van de namiddag bereikten wij het eerste tentenkamp. Op de gehele reisweg bevinden zich drie tentenkampen. Ze liggen gespreid over afstanden van kilometer zestien, over kilometer achtentwintig tot kilometer eenenveertig.

Hier, in Chandanwari, namen we onze eerste lange rust met maaltijd. De tenten zijn mogelijk van de vorige eeuw, zo oud en smerig zien ze er uit. Ze verschaffen onderdak voor de nacht als ook maaltijden en proviand. Ze dragen groteske namen als "Ashoka, hotel en restaurant". Er staan wankele, ruwe, houten tafels en stoelen in, en soms zelfs versleten zetels. In de keuken

stookt men een boomstam die men telkens opschuift. En al verwacht je het niet, hier kan men thee, koffie of coca cola drinken. Ik weet echter niet hoe de rest smaakt(e), want ik dronk uitsluitend thee. Die werd geschonken in koppen die zeker van archeologische opgravingen voortkwamen. Rondom de randen hingen de versteende etensresten hingen decoratief beeldhouwwerk...

De thee zelf smaakte en rook naar de rook van de houtvuren en naar de as ervan. Maar hier smaakte hij heerlijk!

Beklimming eerste sneeuwbrug

Op mijn vraag wees de zeventigjarige Sharma naar boven. Langs alle zijden torenden de berghellingen duizelingwekkend boven ons hoofd. Daarover? Dat geloofde ik niet. Maar het was zó! Na ongeveer 2,5 kilometer afstand moesten we een sneeuwbrug bergop oversteken. Hier vonden we een omgevallen boom waaruit Sharma rechtehoekige stukken schors sneed, die hij vervolgens laag na laag afpelde. Daarbij gaf hij een onvergetelijke didactische uitleg over hoe deze flinterdunne vellen gebruikt werden als schrijfmateriaal (papier!)... Daarna steeg de weg plots nagenoeg vijfhonderd meter steil naar boven.

De weg, soms niet meer dan een pad van dertig centimeter breed, bezaaid met rotsblokken, slingerde zich zigzaggend omhoog, met meestal hellingen van nagenoeg vijfenveertig graden. Het was zwoegen, bij iedere stap de pijn verbijtend die stak en priemde en brandde in mijn voeten. En het was bovenal een pijnlijk ademen in de steeds dunner wordende lucht. Tientallen keren zakten we uitgeput onderuit en lagen te hijgen met piepende open neergaande borst. Hier was geen sprake van samen-

NAAR SHESNAGH

Na Chandanwari liep de weg nog even vlak langs de rivier. Dan moesten we de eerste sneeuwbruggen over waarmee de hele reisroute als het ware bezaaid was. Op sommige plaatsen soms ettelijke meters dik, en op andere plaatsen amper een tweetal meter. Onder de sneeuw gaapte soms een afgrond van tien tot twintig meter. Wij zaten nu in een dal en ik zag geen uitweg meer.

Atma Muni op Pisu-top
de wereld aan zijn voeten

blijven. We moesten erover. En telkens iemand wat krachten verzameld had, zette hij zich verbeten terug in beweging. Na enkele honderden meters keek men achterom, of liever omhoog naar een slingerend dun lint, en zag men diep beneden zich de anderen nog zitten hijgen. Wat een indrukwekkende diepte tot aan de rivier! Hadden we dáár gelopen? Laat me niet lachen!...

Atma Muni op Pisu-top

We deden er drie uur over om de rand te bereiken. Boven vielen we uitgeput neer en tussen het hijgen door streed

een gevoel van jubelen met pijn en vermoeidheid. Wat een panorama! De wereld aan onze voeten... Hoog in de Himalaya, op de Heilige Pelgrimsroute... Hier waar de ontlichaamden vertoefden, de eeuwigen, de yogi's en de siddha's. Hier...

Hier liet ik een foto nemen in Sukhasana. Vervolgens stond ik recht om met de kortste keren terug tegen de grond te gaan. Alles zag zwart voor mijn ogen. Gebrek aan zuurstof! Na een korte rust ging het terug voort. Verder, verder... En dan plots een tentje, met glazen fris water en thee en koffie...

Tijdens onze klim waren we de hoogte van vierduizend meter genaderd. Onderweg had ik stilgestaan bij de laatste felgekleurde bergbloemen, rood en paars. Nu was het landschap kaal en naakt. Hier en daar nog wat schraal mos en de laatste, nagenoeg naakte bomen, grillig hun takken uitstekend in eindeloze vertwijfeling...

Hier in de Himalaya ligt de boomgrens op ongeveer 4000 meter. Het "pad" was nu terug iets normaler. Licht golvend, stijgend en dalend trokken we voort. Omgeven door majestueuze landschappen waarin de sneeuwtoppen hoe langer hoe koninklijker, of soms, hoe langer hoe dreigender, oprezen.

Het was zo heerlijk, dat mijn hart het uitzong in een jubellied; in lofzangen en hymnen. En toch was elke stap een verschrikking. Telkens mijn bezwete en gekneusde voeten opschoven in de schoenen door de ongelijkheid van de weg, drukten de blaren langs weerszijden van mijn voeten, zodat ik wel het kon uithuilen! En er was zelden één rechte plaats om je voeten te zetten!

Er was voortdurend gebrek aan zuurstof, waaraan men zich aanpast door de longen te gebruiken als een blaasbalg. Aangepast aan het automatische ritme van de stappen, pompten de longen met open mond grote hoeveelheden lucht in en uit. Ademen door de neus was hier niet meer mogelijk. Het ademen was omzeggens nog vermoeiender dan het stappen.

Onderweg passeerden we het half opgevreten kadaver van een bergpony die hier stierf. Gieren en ander ongedierte hadden hier hun werk gedaan. Als men hier iets tegenkwam! Er was maar één mogelijkheid: de weg terug! Liefst dus geen acute blindedarmontsteking of een beenbreuk...

We bereiken het begin van het meer van Shesnag

meer. De aanblik was majestueus. Vierduizend meter hoog in de stilte van de bergen glansde het groen-blauw-witachtig tussen ijs en sneeuw op. De besneeuwde flanken van de bergen daalden af tot in het water en langs de oevers bevonden zich helwitte stranden van maagdelijke sneeuw. De zon toverde er onwezenlijke taferelen in en echode als het ware hoorbaar tussen de oevers, in een spel van licht en schaduw. 'n Onvergetelijke aanblik! Nooit is mijn gemoed maagdelijker en zuiverder geweest dan bij dit verheven aanschouwen...

Nog moesten we vier kilometer langs de oevers van dit meer oprukken en de zon stond al laag, klaar om te verdwijnen achter de toppen van Shiva's troon.

De hele weg hadden we om de honderd of tweehonderd meter onze dorst kunnen lessen aan de ontelbare bergbeekjes die de berggrivieren bevoorraden van een onuitputtelijke stroom snelstromend water. Hier en daar waren het echte watervallen waar we rakelings langs liepen. De laatste kilometers waren we nog slechts wandelende, als het ware mechanisch opgewonden robots, die hun laatste 'draaien' afwikkelden. Juist toen de zon onderging, bereikten we het tweede tentenkamp: Shesnag, aan het meer van Shesnag.

Hier overnachtten we in een ruwe, primitieve, houten bungalow. Het stof lag er centimeters dik en het enige meubilair bestond uit een ruwhouten tafel. Op de tafel spreidden we onze slaapzak uit. Het vror hier stenen dik en ik was voorzien van mijn dun zomerslaapzakje, waar ik soms tijdens de Spaanse zomernachten nog kou in had!

Ik trok mijn trainingspak aan en gebruikte mijn wollen pull als hoofdkussen. Ik had mijn enig paar wollen sokken opgehangen om te drogen en mijn gemartelde voeten zou ik 's anderendaags wel verzorgen.

Dit was een echte bedevaart in de authentieke zin van het woord. Dit was een opgave en een uitdaging...

Ik bleef, zoveel het ook maar enigszins mogelijk was, samen met Aruna en Lalita, die ik, hijgend en hortend pratend, beter leerde kennen. De aantrekking was wederzijds. Zij waren heel de tijd opgebeurde, wilskrachtige meisjes, die, omdat ze kortere benen hadden, toch veel meer inspanning moesten leveren...

Tegen de avond stonden wij plots aan de rand van een bovenaards en paradijselijk

NAAR PANCHTARNI

's Morgens waren mijn kousen stijf bevroren! Ik moest ze in mijn slaapzak tussen mijn benen ontdooien en knijpen om ze weer te kunnen dragen. De blaren op mijn voeten lagen open. Niet verwonderlijk. Er werden zo goed het ging pleisters geplakt en dan terug de schoenen in...

We waren allesbehalve uitgerust. Van slapen was niet veel in huis gekomen. De ganse nacht was een gevecht geweest met de kou. We lieten Shesnag achter ons. De weg was nu veel ruwer en na een lichte daling moest er plots weer fel gestegen worden. We stegen naar het hoogste punt van de route. Mijn voeten konden echt niet meer. Een deel van de beklimming maakte ik gebruik van de pony, die kreunde onder mijn gewicht. De laatste kilometers liep ik weer, tot we in een desolaat landschap, kaal als de maan, met overal diep beneden ons besneeuwde dalen, de top van de Mahagunas³ bereikten, het hoogste punt van de reisweg, meer dan 4500 meter hoog.

Beklimming van Mahagunas - augustus 1984

Hierachter begon de hel voor mij. Er was geen weg meer. Alleen een snel dalende steenvlakte, waarop mijn voeten het uitbrulden van de pijn. Ik geraakte hoe langer hoe meer achterop en zakte tenslotte, van pijn ineengekrompen, neer.

Dan, weer strompelend en pijn verbijtend, bereikte ik Sharma, die me opwachtte.

Gelukkig, als de nood het hoogst is, is de redding nabij. We ontmoetten één van die trekkende eigenaars van pony's die uitkijken naar slachtoffers als ik... Sharma was tamelijk fris. Hij had reeds hele stukken op de pony gereden. Ik had geweigerd daar dit dier te klein en te zwak was voor mijn gewicht. Ook nu weigerde ik, maar er zat tenslotte niets anders op en ik besteeg de rug van de pony. Denk niet, beste lezer, dat dit gemakkelijker was. Het was een andere lijdensweg. Ik had voordien nooit paard gereden. De zadels van deze dieren waren te klein en te smal. Ik moest letten op mijn fototas en mijn pelgrimsstaf. En ik moest op dit paardje blijven zitten! De weg voerde bergop en bergaf, langs ravijnen over nog geen meter brede paden. Ik was gewoon versuft van angst. Uit gewoonte liep dit lieve paardje vlak langs de rand van de afgrond, omdat die het minst bezaaid was met rotsen en omdat we anders tegen de bergflank schuurden. Ik hing dan met de helft van mijn lichaam over een duizelingwekkende afgrond...

Eindelijk bereikten we vlakke grond. Een onmetelijke, platte vlakte. Net een polderlandschap. Maar dan omgeven in de verte door sneeuwtoppen in plaats van zee. Dit was de vallei van Panchtarni of Vijf rivieren (vergelijk *tarni* met het Engelse *torrent*). Aan de overzijde bevond zich het laatste tentenkamp.

Het was middag. We aten en dronken. Ik kon niets binnenkrijgen. Snel liet ik mijn voeten verzorgen door Krishna, die medicijnen studeerde. Ik gloeide van de koorts. Zou ik het hier opgeven? Ik moest toch terug?! Neen! Koorts of geen koorts, pijn of geen pijn, ik zou voortgaan...

Laatste sneeuwbrug vóór de grot

Moeizamer dan ooit, met stijve benen en hals pijnlijke voeten, en gloeiend van de koorts, begonnen we aan de laatste vier kilometer.

Dit was één grote uitgestrekte sneeuwvlakte en sneeuwbrug. Vier kilometer lang trokken wij over sneeuw en ijs. Uitkijkend naar mogelijke gaten en bang om in de eronder liggende afgrond te vallen. Eén lange marteling...

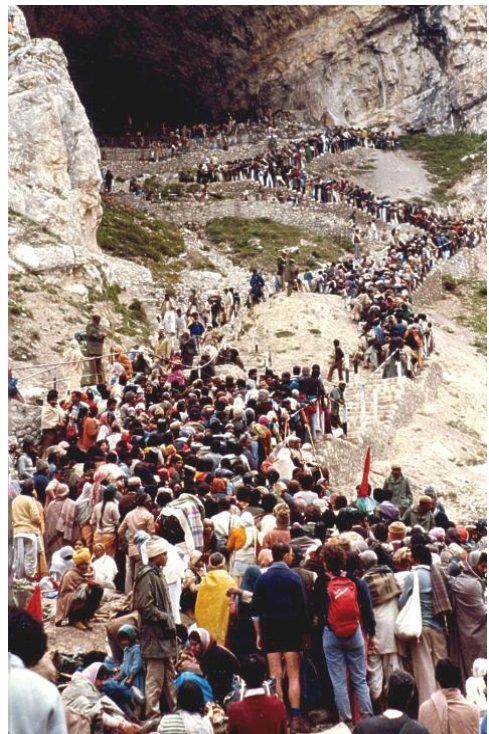
Dan, plots, zagen we de grot. Ver vóór ons, hoog in de bergflank. Eerst nog over een veld met rotsblokken. Dan opeens een trap met meer dan honderd vijftig hoge treden. Mijn benen bibberden onder mijn lichaam van koorts en uitputting. En dan stonden wij plots in de grot!

De Swayambhu Lingam van ijs

DE GROT

Weer steeg de weg. Een moeizame en gevaarlijke klim. Weer over sneeuw en ijs. Dan begon het plots te regenen. Ijskoude regen! Snel werden regenjassen aangetrokken. Ik had slechts een kort, tot mijn middel reikend regenjasje. De regen kwam vanachter. Hij viel op mijn broek en bevroor ter plaatse, waardoor mijn benen koud en stijf werden, samen met mijn broek.

Aanschuiven op de trappen voor de Grot

Gezegende Heer der Ascese, dank dat je mij liet vertoeven in de allerheiligste grotten van uw woonst. Geen woorden heb ik voor deze ervaring. Ik voelde mij als een overwinnaar...

Mijn taak was volbracht. Het doel was bereikt.

Hiér was de woonplaats van de oorsprong van de Yoga. Hiér onderrichtte de Gezegende Zijn Heilige Wetenschap.

Wij moesten onze schoenen uitdoen en op onze verhitte

en bezwete voeten stapten we op het derde platform van de grot in het ijskoude water dat op de bodem stond.

Dáár voltrokken we onze Puja, dáár volbrachten we ons offer. Een priester leidde de ceremonie. Eén voor één offerden we onze gaven en strooiden bloemen op de ijs-lingam. Dan ontvingen we de gezegende tilak⁴ op ons voorhoofd. Het geheel nam ongeveer een half uur in beslag. Al die tijd moest ik van voethouding veranderen om aan de vrieskou van het water te ontsnappen. Ik vroeg de priester om een hoeveelheid van de gezegende kumkum⁵, om met het aanbrengen van de tilaks thuis de zegen van de grot uit te kunnen delen.

Ja, het doel was volbracht. Na achtenveertig kilometer van miserie en pijn. Nu nog de terugweg. Maar dit was niets. Door mijn pijn jubelde mijn vreugde. Dank, Heer, o, Heer, dank.

Ik zong uit volle borst dat prachtige lied van Guru Nanak: *Hey Hari Sundara, O God Beautiful!* En Aruna en Lalita lachten mij stralend en genietend toe. Koorts en pijn, naar de duivel met julie! Ik ben een yatri, een pelgrim. Ik was in de Heilige Grot... *O God Beautiful!*

Terug ging de weg over de sneeuw- en ijsvlakte en weer bereikten we Panchtarni, kort nadat de duisternis inviel.

Ik kon niet eten, maar zakte uitgeput neer. Hier was maar één tafel. Daarop sliepen Aruna, Lalita en Sunanda. Wij, mannen, lagen op de ijskoude, bevroren grond. Om de tien minuten moesten we ons omdraaien omdat het op de grond liggende lichaamsdeel verstijfde van de kou...

DE TERUGWEG

Van Panchtarni gingen we allemaal een tweetal kilometer per pony. Ik had een Arabisch zadel dat diep in mijn buik drukte als we bergop reden en mijn rug pijnigde als we bergaf gingen.

Plots struikelde het paard van Sunanda en beiden kwamen ten val. Gelukkig in de goede richting! Wijsheidshalve hielden we de paarden voor bekeken en gingen we te voet verder.

Toen we de paarden achterlieten, kon ik niet meer gaan en niet meer zitten! Ik gloeide reeds van 's morgens van de koorts en daarbij was ik opgestaan met spuitende diarree... Miserabeler kon het niet. Maar toch jubelde mijn hart van pure vreugde en genoot ik van elk moment.

's Middags bereikten we Shesnag en besloten die dag niet verder te gaan. Ik sliep onafgebroken van twee uur in de namiddag tot de volgende morgen. Die nacht lag ik samen met Aruna en Lalita op de tafel...

's Morgens was mijn koorts weg en geen diarree meer... Maar mijn voeten konden haast niet meer bewegen.

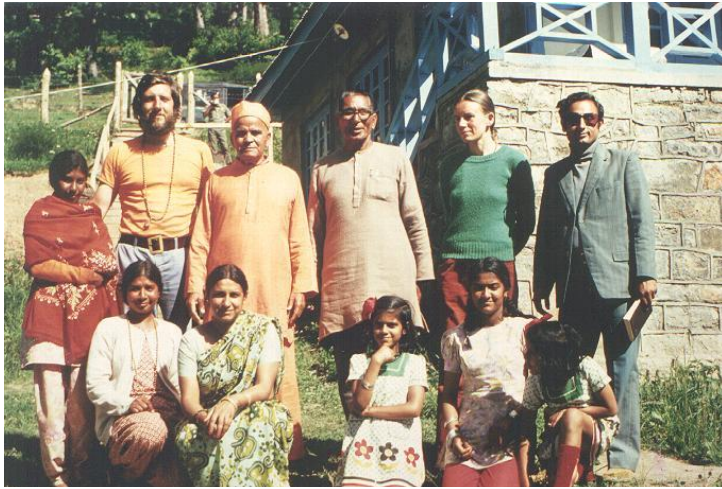
Toch moesten we verder. De laatste dertig kilometer. Mijn benen voelden aan als nieuw. Heel mijn gestel was nieuw. Behalve mijn voeten. Ik bleef zoveel mogelijk bij de zusters, die nu uitgeput waren.

JEZUS IN KASHMIR & DE LEGENDARISCHE OORSPRONG VAN YOGA

Bij de grote afdaling naar Chandanwari toe heb ik gezongen uit volle borst om de pijn af te bijten. En al liep ik praktisch bergaf, ik kon de zusters niet kwijt geraken. En die zongen mee uit volle borst. Ik was anders nooit beneden geraakt.

Te Chandanwari hebben we gegeten. Een Zuid-Indisch gerecht: Masala dosa. Ik spuwde vuur als een draak en moest wel tien glazen water drinken om te blussen. En Sharma en de zusters lachten dat de tranen uit hun ogen rolden! Maar dan heb ik heroïsch alles opgegeten zonder te verpinken. Een mens went aan alles!

Krishna, jong en krachtig, had ons die dag vroeg verlaten en was niet meer bij ons. De laatste tien kilometer kon ook Sunanda niet meer van de pijnlijke voeten. Tegen goede raad in deed ze

haar schoenen uit en ging met haar weke voeten over grint en scherpe rotsen lopen. Na honderd meter lagen haar voeten helemaal open. We hadden geen pony's meer bij ons, die waren ook reeds voorop. Zo werd het een echte ondergang...

Tenslotte kregen wij de laatste twee kilometer voor Pahalgam een lift in een landrover. Onder druk van Sharma stapte ik met tegenzin in. En ook met opluchting...

Terug in de ashram - 8 kg lichter!

Achteraan: Aruna, Atma Muni, Yogeshwarananda, Mr Sharma en Sunanda.

Links: Lalita (zithouding)

's Middags waren we terug in de ashram, waar we door Maharaj Ji werden uitgenodigd op een kop thee. Daar smet ik die verrekte schoenen uit en

liep blootsvoets naar mijn bungalow. Een goede ijskoude douche, een paar uur rust op mijn bed, en dan stapten we al terug op naar de ashram om deel te nemen aan de avondmeditatie.

Dit was het pijnlijke slot van de dag, want ik kon niet zitten. Toen Krishna noodgedwongen mijn achterwerk onderzocht, stelde hij vast dat ik een diepe barst in mijn zitvlak had, juist aan het staartbeen.

Nooit heb ik méér uitputting en pijn gekend. En nooit ben ik gelukkiger geweest dan op deze unieke bedevaart door een paradijselijk landschap in de verhevenheid van Shiva's Koninkrijk!

Ik was op deze vier dagen wel meer dan acht kilogram afgevallen...

INTERMEZZO

In de loop van de volgende jaren groeide mijn verzameling dia's van India uit tot ongeveer vierduizend stuks. De wens om een "levend beeld" vast te leggen nam steeds grotere vormen aan. Eind 1980 besloot ik me een super-8 camera aan te schaffen en mezelf enige principes van

filmen bij te brengen. In 1982, na het zien van de prachtige resultaten (de beste resultaten van amateur-cineasten van België op dat ogenblik), besloot ik voor een korte periode lid te worden van de filmclub die deze cineasten voortgebracht had: de Klankfilmclub van Mechelen. Vóór ik besepte wat er gebeurde, zat ik, met mijn jarenlange ervaring op fotogebied, midden in de wedstrijden, in de club, provinciaal en nationaal. Dit laatste was de wedervraag van de club, waar ik op de kortst mogelijke tijd zoveel mogelijk wilde leren...

In 1983, tijdens mijn vierde verblijf in India, paste ik al de geleerde technieken, regels en wijze raadgevingen toe. Het gaf mij een gevoel van beheersing en vertrouwen mijn camera doelbewust te gebruiken. De gedachte aan een film over de bedevaart naar Amarnath werd alsmaar dwingender.

Anderzijds wilde ik de bedevaart, ook zonder filmen, nog eens terug overdoen, maar dan samen met de massa pelgrims, tijdens de officiële bedevaart. Wat een onderwerp voor een reportage!

Spijtig genoeg viel de volle maan van augustus toen op 't einde van de maand. Daar ik als onderwijzer op één september terug van dienst moest zijn, kon ik niet deelnemen aan de bedevaart. Maar... ik was ter plaatse toen de duizenden pelgrims toestroomden. Niet wetende wanneer ik volgende maal kon terugkeren (als er al ooit nog een volgende maal zou zijn), gebruikte ik mijn tijd nuttig om Pahalgam (het kader) en alle voorbereidingen voor de bedevaart in beeld te brengen. De vallei van de Lidder, de oeroude heilige bron van Mammal, de Chari, de stroom van pelgrims, de overrompeling van het "dorp-van-één-straat", de gratis voedselbedeling aan de sadhu's en de andere pelgrims...

Met een zwaarbeladen hart vol spijt keerde ik terug naar België.

NEGEN JAAR LATER

De goden waren mij gunstig gezind: door onverwachte financiële steun kon ik in 1984 terugkeren naar "mijn land", India.

En ditmaal viel de volle maan van augustus vroeg in de maand. Onnodig te vertellen dat de camera-uitrusting op punt werd gesteld. Twee camera's, statief met vloeistofkop, filmpjes genoeg, en een nog diepere kennis en ervaring.

Meer dan dertigduizend pelgrims vertrokken dat jaar. Een eindeloze stroom mensen.

Van 's morgens heel vroeg tot 's avonds laat verliet een bonte colonne Pahalgam.

Hoe anders was dit in vergelijking met onze onderneming van zes mensen!

Het geheel leek een echte exodus. Pelgrims met geld huren een *dandee*, een soort primitieve draagstoel, waarin ze zich de ganse weg laten dragen op de schouders van vier koelies. Liever zij dan ik! De schokkende ongemakken op de smalle bergpaden, bergop en bergaf, moeten een echte marteling zijn. Anderen voeren met begeleide pack-pony's een hele verhuis mee, bestaande uit bedden, tenten en tentpalen. Sadhu's gaan naakt of zo goed als naakt, en dikwijls op blote

voeten. Kleine kinderen worden megedragen op de schouders. Invaliden op één been met kruken. Je kan het niet bedenken, zo gek.

Zelfs ervaren bergmensen schrijven dat deze tocht een hel is wegens de te sterke stijging op te korte tijd. Velen krijgen dan ook last van bergziekte en moeten zo snel mogelijk terug afdalen. Anderen bezwijken onder de inspanning en moeten opgevangen worden door de officiële hulp-posten op de moeilijke punten van de tocht.

Toch heerst een ontroerende en meeslepene geestdrift onder de pelgrims, die mekaar aanmoedigen met uitroepen als *Jai Amarnath!*, waarop geantwoord wordt met *Om namah Shivaya!*

Onderweg zijn er geen sanitaire voorzieningen. De behoeften worden onder deze omstandigheden dikwijls gedaan in 't zicht van iedereen en beoedelen de sprankelende, heldere berglucht met hun weliswaar natuurlijke, maar evengoed onkiese geuren.

Ikzelf had een pack-pony gehuurd met een begeleider-kok. Op 't laatste ogenblik had Ramesh, mijn Zwitserse vriend, beslist om mij te vergezellen en hij leverde tevens een heuse, volgens alle normen perfecte berguitrusting.

Deze keer had ik zelf gezorgd voor goede wandelschoenen. Ik wou de bedevaart deze maal in goede conditie kunnen doen en... ik wou een filmreportage maken.

Ramesh, een zeer ervaren bergbeklimmer, ontfermde zich over de tweede camera en over het zware statief, dat altijd bij de hand moest zijn.

Wij moesten nu ook het tempo van de mahant (abt) volgen, aangezien het niemand was toegestaan deze voorbij te steken. Zo waren wij gebonden aan de kortere etappen per dag.

De eerste nacht sliepen we in Chandanwari, in een klein tweepersoonstentje, op een heuvel, afgezonderd van het overdrukke tentenkamp. 's Nachts werden we gewekt door hinnikende, rennende paarden die over onze tentkoorden struikelden. Ze werden opgejaagd door paardendieven die op hun beurt achternagezeten werden door de eigenaars en politie...

De klim naar Pisu-top temidden de duizenden mensen was een unieke ervaring. Ramesh, die niets van filmen kende, nam enkele opnamen vanuit standpunten waar ik niet komen kon. Misschien zou er toch iets bruikbaar zijn...

De nacht aan het meer van Sheshnag was ijsig koud. Ik lag te rillen op het isolatiematje tot tegen de morgenstond. De klim naar Mahagunas was indrukwekkend. Op sommige plaatsen kon men kilometers ver de mensencolonne zien slingeren langs de paden. Dan volgde de afdaling naar de vlakte van Panchtarni, die als een visioen van de vóórtijd was, toen de Gezegende Heer hier rondtoerde met zijn goddelijke gade, in de tuin van Eden, Shiva Bhumi, het Rijk van Vrede...

Na een paar uren rust, midden in de nacht, begonnen we aan de laatste beklimming naar de grot toe. Dit was de nacht van de volle maan en we wilden de grot bereiken tegen de morgen aan. Eén ding was vreemd: dit jaar waren er uitzonderlijk geen sneeuwbruggen! Eens boven trokken we nu over de bodem van de vallei, waar we in 1975 tientallen meters hoger, over de sneeuwbrug gingen. Dan zag ik in de verte de grot voor de tweede maal. Een groots gevoel van vreugde steeg op, wetende dat ik mij nu goed voelde en dat ik deze unieke bedevaart kon vastleggen als een waardevol document voor de toekomst. Op enkele kilometers vóór de grot steeg damp

Nevelige zonsondergang over het meer van Sheshnag

op in de ijle lucht, van de vele pelgrims die zich baadden in het ijskoude rivierwater. Op de trap naar de grot stonden de mensen gedurende uren aan te schuiven (5 à 6 uur!). Je kon duidelijk de ongelooflijke combinatie van uitputting, vermoeidheid, vreugde en extase van de gezichten aflezen. Niemand liet zich afschrikken als soms enkele mensen door de drukte opzij van de trappen gedrukt werden en vielen. Dat alles hoorde erbij.

Zelf hebben we toen niet aangeschoven. Ik had de grot bezocht en de lingam gezien. Dat volstond voor mij. Wél heb ik beneden aan de voet van de grot wat grond als aandenken verzameld. Ook hier beklom Ramesh de helling tegenover de grot en maakte, zoals later zou blijken, enkele prachtige opnamen.

Wij keerden terug naar Panchtarni. Nu mochten we, op de terugweg, de mahant achterlaten. We hadden die dag slechts weinig rust gekend en we hadden van Sheshnag tot de grot en terug tot Panchtarni reeds 27 kilometer afgelegd. Ramesh wou de massa voor blijven en besliste zonder rust, na een licht maal, verder te gaan tot Sheshnag, nog eens 13 kilometer. Het leek of we vleugels

hadden. We stapten ieder aan ons eigen ritme en we vorderden snel. In de vroege avond kwamen we aan. Onze kok had het tentje reeds opgezet en het eten stond ook al klaar. Het was onze bedoeling daar te overnachten. Maar zo rond een uur of acht hield Ramesh het voor bekeken en besliste ineens door te gaan tot Chandanwari, het eerste tentenkamp. We namen afscheid. Een uur later, rond negen uur, bedacht ik mij eveneens, en ik gaf onze begeleider opdracht de volgende dag op te breken en naar Chandanwari te komen.

Wat ik toen beleefde was uniek. Helemaal alleen trok ik door de nacht in de immense verlatenheid van de bergen. Een paar maal kon ik in de verte het flikkeren van een vuurtje zien, waar nomaden met hun kudde verbleven. De nacht was verlicht door een stralende volle maan en het landschap baadde in een onaardse schijn, terwijl de stilte als een mantel om me heen lag... Het was een feeëriek schouwspel en ik voelde nog steeds geen vermoeidheid. Vreugde en vrede doordrongen mijn hart en met momenten een gevoel van een soort stille extase...

Ik bereikte Chandanwari tegen de ochtend. Ik dronk een frisdrank, want dorst had ik voor twee. Dan deed ik navraag naar Ramesh. Vele mensen kenden hem goed en ook ik was geen vreemde. Ik heb mij altijd opnieuw verbaasd hoe goed de bevolking mij daar scheen te kennen. Ramesh was onmiddellijk verder gegaan. Ik at een kleinigheid en vervolgde eveneens zonder verdere rust mijn weg. Het was middag toen ik Oud-Pahalgam bereikte. Ik passeerde het huis waar Ramesh verbleef, samen met Pauline, zijn Canadese vrouw, en hun bijna vijf jaar oude zoontje, Lucien, dat naar mij genoemd was. Ze zagen me aankomen en wuifden uitbundig. Ze konden hun ogen niet geloven, want ze verwachtten mij pas de volgende dag. Hij was een getrainde trekker en ik... Ja, zonder slapen had ik toch ook, nagenoeg in één trek, 70 kilometer afgelegd. Niet over

vlakke, goed geplaveide straten, maar over smalle bergpaden, langs afgronden, bergop en bergaf. Over meer dan 4500 meter en met een hoogteverschil van meer dan 2000 meter...

De volgende dagen had ik zelfs geen noemenswaardige pijn in de benen.

DE FILMREPORTAGE

Terug in België konden de filmpjes niet snel genoeg ontwikkeld worden. Dan volgden maanden van selecteren, monteren, commentaar schrijven, gepaste muziek bijeen zoeken, commentaar inspreken, titels maken en sonoriseren....

In de loop van deze maanden werd de film in zijn ruwe montage, zonder klank, enkele malen geprojecteerd en kritisch besproken. Al vlug bleek dat het materiaal zeer goed was. De verwachtingen waren hoog.

Ik deed al het werk zelf en alleen, behalve een klein stukje live-opnamen van een pittoreske groep zingende pelgrims. Daarvoor deed ik beroep op onze beste cineast, daar ikzelf geen synchroon apparaat bezat.

De film doorliep in 1985 het hele parcours. Clubwedstrijd, provinciale wedstrijd en tenslotte de nationale. Daaraan deden meer dan honderd geselecteerde cineasten mee. Sommigen smeten voor de realisatie van hun film met enkele honderdduizenden franken tot een half miljoen. Mijn film *Amarnath Yatra* eindigde bovenaan en werd laureaat van de reportages. Van de stad Hasselt kreeg hij de prijs voor de commentaar. Later deed de film nog mee aan het Benelux Smalfilm Festival, waar hij onderscheiden werd met een speciale prijs en de jury me feliciteerde voor de literaire commentaar.

Gedurende enkele jaren werd hij getoond op vele plaatsen in België en Nederland, om dan, lijdende onder sleet, veilig opgeborgen te worden.

Het is een document voor de toekomst.

In België zijn, bij mijn weten, nog een tweetal films gemaakt over deze bedevaart. Eén in opdracht van een pastoor aan de kust en één door een medecineast van Oud-Turnhout, Tryphon Spaepen. Prachtige beelden, maar de commentaar is weinig correct door gebrek aan kennis van het onderwerp.

DE TOEKOMST VAN DE BEDEVAART

Deze unieke bedevaart vindt plaats in het omstreden Kashmir. Volgens hun eigen overlevering, het land van oorsprong van de Indische beschaving. Daar stond de wieg van de Vedische cultuur en leefden de rishi's. In een verre oudheid schonk Rishi Kashyapa, een ingenieur, Kashmir

aan de Indiërs door een uitweg te maken voor het vele water van het meer dat eens grote oppervlakken van het land bedekte.

De laatste duizend jaar, vooral in de tijd van de Groot-Moghols, moslim keizers, werd Kashmir geïslamiseerd.

Sedert de Indische en Pakistaanse onafhankelijkheid wordt er getwist over dit gebied. Er werden reeds drie oorlogen voor gevoerd. Een deel van Kashmir is in de handen van Pakistan en reeds meer dan tien jaar heerst er terreur. Ik bezocht Kashmir in 1989 voor 't laatst. Toen reeds zat ik in Shrinagar enkele dagen vast omwille van de aanslagen en terreurdaden van de moslims. Zij maken nu de meerderheid van de bevolking uit en alle Hindoes zijn gevlucht of hebben hun leven gelaten.

Kashmir bezoeken is levensgevaarlijk. Reeds zijn er toeristen gegijzeld en gedood.

Toch gaat de bedevaart nog steeds door, maar onder toezicht van het leger en met groot-scheepse veiligheidsmaatregelen ter bescherming van de pelgrims. Niet bepaald de juiste sfeer voor een religieus geïnspireerde pelgrimstocht.

Zal, tengevolge van religieuze en politiek-economische redenen, een einde komen aan een duizenden jaren oude bedevaart? Aan de plaats van de "legendarische oorsprong van Yoga"? Laten we hopen van niet...

In OM en Prem

¹ *Nefilim* betekent "zij die nederdaalden" (Genesis 6:1-2,4)

² *Anunnaki* betekent "zij die van de hemel naar de aarde kwamen" (Soemerische kleitabletten)

³ Mahagunas komt van *maha* = groot en *guna* = eigenschappen. Kan hier best vertaald worden met "Zeer eerbiedwaardige (berg)".

⁴ Een tilak is een merkteken, stip of veeg, te midden van het voorhoofd aangebracht, als teken van zegen.

⁵ Kumkum: gekleurde poeders die men gebruikt om de tilak aan te brengen.

